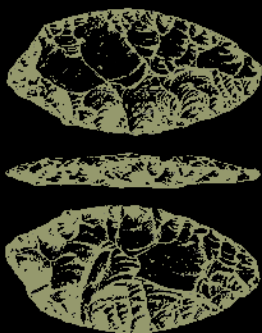

TRIBUNA D' ARQUEOLOGIA

2018-2019

2018

24 d'octubre

Presentació del cicle de conferències de la Tribuna d'Arqueologia 2018-2019 a càrrec de la directora general del Patrimoni Cultural, Elsa Ibar.

1

Metodologia per a la preparació d'un expedient BCIN: el cas de la ciutat romana d'Aeso (Isona i Conca Dellà, Pallars Jussà)

Conferenciants: Tània Álvarez i Carles Padrós
Moderadora: Maite Miró

La premissa a complir quan es tramita la declaració d'un Bé Cultural d'Interès Nacional és justificar els seus límits objectivament a partir de la resposta a tres qüestions: El "què?" protegim, sempre considerant que es tracta dels jaciments arqueològics més rellevants en el territori català. El "perquè?" ho protegim, que és per evitar la seva desaparició i poder transmetre-ho ens les millors condicions a les generacions futures, i "com?" ho fem per protegir-ho, que és a partir d'uns límits legals ben justificats i argumentats. Aquestes tres preguntes tenen la seva resposta en l'expedient que resulta de l'estudi i reanàlisi de totes les dades disponibles del jaciment o conjunt de jaciments a protegir. En el cas de la ciutat romana d'Aeso, després d'anys d'intervencions arqueològiques i prospeccions geofísiques, i de diversos intents de declaració com a BCIN, des dels anys 80, ha estat l'any 2017 quan es reinicia la preparació de l'expedient de BCIN per a la seva tramitació definitiva. És en el transcurs d'aquest treball que sorgeixen un seguit de dubtes i buits d'informació a l'hora de justificar els seus límits, així com la descoberta de nova documentació que restava inèdita. El conjunt de tot aquest treball ha permès ordenar tota la informació disponible fins al moment i poder confeccionar la me-

mòria per a l'expedient de declaració de BCIN i la seva posterior tramitació.

2

7 de novembre

La necròpolis de Vilanera. Del neolític mig al Ferro I

Conferenciant: Dolors Codina
Moderador: Miquel Molist

Les excavacions al jaciment arqueològic de Vilanera varen ser repeses l'any 2016, una vegada aquest turó, situat a l'oest del terme municipal de l'Escala, va ser declarat Espai de Protecció Arqueològica per part del Departament de Cultura de la Generalitat. Els treballs d'excavació s'han centrat a l'anomenat sector 3, en el límit sud del turó, i han estat impulsades des del Departament de Cultura -en el marc de les convocatòries anuals de subvencions a municipis per a inversions en la gestió del patrimoni arqueològic i paleontològic-, conjuntament amb l'Ajuntament de l'Escala.

La intervenció arqueològica s'ha centrat, per una banda, en l'excavació d'un gran túmul del neolític mig, que protegia diverses inhumacions i una estructura megalítica central, i per altra banda en la continuació de l'excavació de la necròpolis de cremació del bronze final i del Ferro I.

3

21 de novembre

La Cuirassa. El call de Lleida

Conferenciants: Xavier Payà i Marta Morán
Moderador: Oriol Saula

Els treballs d'urbanització realitzats a l'antic barri del Seminari entre la primavera de 2015 i l'estiu de 2017 sobre una superfície de més de 6.000 m² han

permès recuperar importants restes de l'antic barri de la Cuirassa, habitat per l'aljama jueva de la ciutat de Lleida entre els segles XII i XV. Destaca la documentació de carrers, places i espais privats corresponents a diverses cases, una d'elles destruïda per l'assalt i incendi del 13 d'agost de 1391 i que hem batejat amb el nom de la casa del pogram.

4

12 de desembre

Caminant entre feres: el Nen de Mojà i els grans carnívors a les Coves del Toll (Toll i Teixoneres, Mojà, Moianès)

Conferenciants: Jordi Rosell, Ruth Blasco i Florent Rivals

Moderador: Joan Daura

El complex càrstic de les Coves del Toll (Toll i Teixoneres) és, ara per ara, un dels millors indrets de Catalunya per entendre les relacions entre els grans carnívors i les darreres comunitats Neanderthals. La troballa de restes humanes d'almenys tres individus d'aquesta espècie permet enfocar aquesta problemàtica des de noves perspectives.

5

19 de desembre

Darreres intervencions arqueològiques a la cartoixa d'Escaladei (la Morera de Montsant, Priorat). Anys 2010-2015

Conferenciant: Josep Maria Vila

Moderadora: Marina Miquel

Entre els anys 2010 i 2015 la Generalitat de Catalunya ha endegat una sèrie d'actuacions de restauració arquitectònica a la cartoixa d'Escaladei que han afectat espais molt importants del

conjunt: claustre menor, refetor, sala capitular, capelles, església i cel·les. Com a resultat de la recerca arqueològica vinculada amb aquestes intervencions, s'han pogut identificar algunes fases constructives del conjunt que fins al moment eren desconegudes, sobretot vinculades amb l'època del Renaixement i que resulten decisives per a la comprensió de l'evolució constructiva del conjunt. Per altra banda, les excavacions extensives han permès conèixer molt millor l'estructura de la darrera cartoixa, la que ha arribat fins a nosaltres. La seva construcció es va desenvolupar durant un llarg període que va des de finals segle XVI i fins a mitjan del XVII i va resultar molt afectada per les destruccions produïdes al segle XIX després de la Desamortització. Paral·lelament s'ha començat a treballar en l'estudi de les traces conservades, tant a nivell de subsol com de paraments, de la cartoixa medieval, en bona part desmantellada durant l'ampliació dels segles XVII i XVIII.

2019

6

16 de gener

L'exploració prehistòrica del sílex a la Serra Llarga: les pedreres de Montvell (Castelló de Farfanya, Noguera)

Conferenciants: Xavier Terradas, Dioscórides Marín, Alba Masclans, David Ortega i Carles Roqué

Moderadora: Núria Rafel

Les pedreres de Montvell constitueixen la primera evidència d'un context especialitzat en l'extracció de roques silícies documentat a la prehistòria de les comarques catalanes. Aquestes pedreres es focalitzaren vers l'exploració dels nòduls de sílex que contenen els estrats de calcària oligocena al sector occidental de la Fm Castelltallat, a la Serra Llarga.

L'afloreament gairebé vertical d'aquests estrats facilità la seva accessibilitat, així com l'obertura i explotació de les pedreres. D'aquesta manera, els fronts d'extracció es disposen de manera esgraonada als vessants dels turons de Montvell, havent-se dut a terme una explotació ordenada cronològicament i una gestió eficaç del runam i altres residus generats amb motiu de les tasques mineres prehistòriques. Diverses evidències permeten proposar que aquest context miner fou explotat en diferents moments del neolític.

7

30 de gener

El miocè inferior de la conca del Vallès-Penedès: nous resultats i perspectives de futur

Conferenciant: Isaac Casanovas

Moderador: Magí Miret

La conca del Vallès-Penedès és una àrea clàssica per a l'estudi de les faunes i els ecosistemes del miocè (23,0-5,3 Ma) d'Europa. El seu registre és molt ric i continu, comprnent pràcticament tota aquesta època, però la part corresponent al miocè inferior (23-16 Ma) ha rebut molta menys atenció per part dels paleontòlegs. Els jaciments de vertebrats d'aquesta edat figuren entre els primers descoberts a Catalunya però no s'hi ha treballat intensivament des de mitjans del segle XX, en part perquè són molt menys rics que els jaciments del miocè mitjà i superior de la mateixa conca. Des de 2011 un equip de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont ha prospectat intensivament les successions d'aquesta edat, fet que ha permès incrementar notablement el nombre de jaciments coneguts i mostrear els clàssics emprant mètodes moderns, resultant en la descoberta de milers d'exemplars. Aquesta nova informació permet afinar la cronologia dels importants canvis climàtics i faunístics globals que succeïren durant el miocè inferior.

8

13 de febrer

El suburbium del Francolí. Resultats de les intervencions arqueològiques a l'avinguda de Vidal i Barraquer i al carrer de Manuel de Falla (Tarragona)

Conferenciants: Moisés Díaz i Josep Francesc Roig

Moderador: Josep Anton Remolà

Durant els darrers anys, un seguit d'intervencions arqueològiques realitzades dins de l'àrea compresa entre l'avinguda de Vidal i Barraquer i els carrers de Manuel de Falla i de Torres Jordi de la ciutat de Tarragona, han tret a la llum un sector -densament ocupat- del conegut *suburbium* del Francolí de l'antiga Tarraco. A més del gran volum de restes exhumades, en destaca també la seva cronologia, ja que s'han identificat una sèrie de fases ocupacionals, que van des del període tardorepublicà (segle I aC) fins a l'antiguitat tardana (segles VII-VIII dC).

9

27 de febrer

El Vapor Gordils i Dalmau (Mataró). Arqueologia i evolució arquitectònica d'un vapor de la primera industrialització

Conferenciant: Òscar Matas

Moderador: Carles Marfà

El Vapor Gordils i Dalmau (1838-1839) va ser una de les primeres indústries que funcionaren amb la força del vapor a Catalunya i actualment és un dels més antics conservats a la península. La intervenció arqueològica portada a terme el 2018 va permetre identificar els àmbits principals de la fàbrica Gordils i Dalmau (posteriorment Hilaturas Viñas) des del seu origen, en plena revolució industrial

durant el segon terç del segle XIX, fins els darrers moments de funcionament de la indústria, cap a finals de la dècada dels 60, ja al segle XX.

10

13 de març

El Castell Formós de Balaguer: desmuntant la fi del palau des de l'arqueologia

Conferenciants: Carme Alòs i Eva Solanes

Moderador: Josep Giralt

La recerca reiniciada al Castell Formós durant els darrers anys ha demostrat la importància de les grans reformes que es duen a terme sobre el palau andalusí a partir d'inicis del segle XIV i ha fet replantejar algunes de les cronologies que s'havien atribuït a determinats espais del castell, o fins i tot al final del propi castell, que s'havia fixat l'any 1413 com a data post quem amb la destrucció del castell arran del setge de Ferran d'Antequera. Alhora, la recerca també ha permès aproximar-nos a l'aparença del palau dels comtes d'Urgell, al qual s'accedia des d'un gran pati cobert, i documentar un interessant sistema de conduccions d'aigua.

11

27 de març

La muntanya de Sant Julià de Ramis (Gironès): L'establiment visigot i el cementiri alt medieval

Conferenciants: Neus Coromina i Jordi Sagrera

Moderador: Pere Castanyer

La recerca endegada els darrers vuit anys per la Universitat de Girona a la muntanya de Sant Julià de Ramis, s'ha concentrat en el recinte de l'antic cementiri parroquial del veïnat de l'església. A banda de restes de l'*oppidum* ibèric cal destacar

l'excavació d'un establiment visigòtic dels segles V-VII dC i d'una notable fase funerària dels segles VIII al XII que aporta dades rellevants sobre les característiques de la població del període.

12

10 d'abril

El castell de Segur (Veciana, Anoia)

Conferenciant: Eduard Piriz

Moderador: Xavier Fierro

Les intervencions realitzades al castell de Segur ens han permès establir tres moments constructius del monument. El primer, previ al segle XIII; el segon, entre el segle XIII i finals del segle XV, i per últim el tercer, a partir de finals del segle XV fins a inicis del XVI. Aquests moments marquen l'evolució d'una fortalesa austera de l'edat mitjana fins a un castell-palau d'època moderna.

El castell de Segur va ser enderrocat per ordre del virrei de Catalunya entre el mes de maig i el de juny de l'any 1616, com a cobrament d'una sanció imposada a Miquel de Calders, senyor de Segur, i com a exemple per a la resta de fautors de bandolers pertanyents a la petita noblesa rural catalana.

13

24 d'abril

Intervencions al jaciment ibèric de Coll del Moro de Gandesa (Terra Alta) entre 2014 i 2018

Conferenciants: Rafel Jornet, Maria Carme Belarte, David Asensio, Jordi Morer, Joan Sanmartí i Jaume Noguera

Moderador: Joan Martínez

El 2014 es varen reprendre els treballs d'excavació a l'assentament del Coll del Moro de Gandesa en el marc del projecte quadriennal "El primer mil·len-

ni AC als territoris del curs inferior de l'Ebre: la formació, desenvolupament i dissolució de la cultura ibèrica 2014-2017". Els treballs s'han centrat en l'excavació de la zona 2, que compta amb una bateria d'edificis complexos, formats per un cos rectangular de diversos àmbits adossat a un probable mur de tanca, i comunicats amb uns recintes absidals que probablement tenen una funció defensiva. Entre els elements documentats destaquen un conjunt d'estructures interpretades com un trull, així com altres de possible caire productiu, però de funció incerta (un dipòsit, un possible forn...).

14

8 de maig

La producció i el consum de vi a través de les anàlisis dels residus químics en materials arqueològics

Conferenciant: Alessandra Pecci

Moderador: Francesc Burjachs

El vi és un producte molt important a la Mediterrània antiga. Fins fa poc era possible reconèixer les instal·lacions productives a partir de la seva organització i, en casos afortunats, de la presència de restes botàniques conservades; tanmateix moltes vegades allò que queda de les instal·lacions productives no és suficient per a determinar-ne la funció.

El desenvolupament de metodologies d'anàlisi específiques ha permès identificar residus de vi o de derivats seus en diversos tipus de materials arqueològics: ceràmica, argamassa/morter, pedra... Això ha obert la possibilitat d'identificar estructures productives per a vi de diverses cronologies i, a més, d'identificar vi en ceràmiques emprades per a conservar-lo i transportar-lo (àmfores i dolia), així com per a preparar-lo i consumir-ne com a beguda o com a condiment (saboritzant) de menjars. Aquí es presenten alguns dels darrers estudis realitzats en jaciments arqueològics de diversos períodes, tant de Catalunya com d'altres zones geogràfiques.

15

22 de maig

Pagesos i caçadors recollectors als inicis del neolític a la Mediterrània Oriental. Projectes Kharaysin (Jordània) i Nahal Efe (Israel)

Conferenciant: Ferran Borrell i Juan José Ibáñez

Moderadora: Maria Saña

En aquesta conferència es presentaran els resultats de les excavacions als jaciments neolítics de Kharaysin (Jordània) i Nahal Efe (Israel), ambdós projectes recentment endegats des del grup de recerca Arqueologia de les Dinàmiques Socials (ASD) de la Institució Milà i Fontanals (IMF-CSIC). Es tracta de dos jaciments d'una gran rellevància per a l'estudi del procés de neolitització a la Mediterrània Oriental i en un estat de conservació excepcional. El jaciment de Kharaysin, un gran poblat neolític amb una forquilla cronològica que comprèn gairebé dos mil anys (10è-9è mil·lenni cal. BC), és un dels pocs de la regió on es pot estudiar *in situ* i amb detall l'aparició i evolució de les primeres comunitats pageses i ramaderes.

Per altra banda, el projecte de Nahal Efe ha posat al descobert un petit poblat de caçadors recollectors de mitjans del 9è mil·lenni cal. BC a la regió desèrtica del Neguev, evidenciant la continuïtat d'aquest sistema econòmic a les zones perifèriques (semidesètiques) en un moment de consolidació de l'agricultura per bona part del Llevant Mediterrani. Els resultats dels dos projectes permeten doncs contraposar dues realitats econòmiques i culturals ben diferents tot posant en evidència la variabilitat d'estratègies econòmiques vigents al llarg del període neolític a la Mediterrània Oriental.

16

5 de juny

Les ocupacions prehistòriques del carrer Berenguer de Palou (La Sagrera) en el context de la prehistòria al Pla de Barcelona

Conferenciant: Isabel Pereira, Anna Gómez-Bach i Miquel Molist

Moderadora: Gemma Hernández

L'any 2018, s'ha localitzat un nou assentament prehistòric al barri de la Sagrera. Les restes corresponen a estructures negatives, amb nivells de reblliment força intactes, amb una cronologia de neolític antic i l'edat del bronze, i posen de nou en relleu la intensitat de les ocupacions prehistòriques al pla de Barcelona. Així, a les ja conegudes ocupacions del barri del Raval s'hi afegeix ara aquesta zona, constituint els dos pols geogràfics preferencials per a l'establiment de les comunitats humanes més antigues al subsol de Barcelona conegudes fins al moment.

17

19 de juny

Grafitis parietals d'embarcacions i vaixells a Catalunya des de l'antiguitat fins a l'època contemporània

Conferenciant: Gemma M. Garcia Hernando

Moderador: Roger Marcet

El Museu Marítim de Barcelona impulsa la creació d'un corpus de grafitis de vaixells, la major part d'ells inèdits, que permeten seguir les tipologies de les embarcacions existents al llarg del temps al nostre país. Aquests grafitis reflecteixen determinats fets històrics i la mentalitat dels seus autors, alhora que demostren el paper rellevant que ha tingut la cultura marítima a Catalunya des d'època antiga fins als nostres dies.

Lloc i hora:

Palau Marc, Sala d'actes
Rambla de Santa Mònica, 8
Barcelona
19.00 hores

Organització:

Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia

Adreça electrònica:

tribunadarqueologia@gencat.cat

Blog:

<https://tribunadarqueologia.blog.gencat.cat>

Imatge de portada:

Restes d'una casa de la Cuirassa (barri jueu de Lleida) incendiada durant els incidents del Pogrom de 1391.
Fotografia: Secció d'Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida

Imatges de l'interior i contraportada:

Diversos materials recuperats a la Cuirassa de Lleida
Fotografies: Secció d'Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida